

DANİMARKA EĞİTİM SİSTEMİ

Yrd. Doç. Dr. Hasan Erçelebi*

Bu makalenin amacı Türk ve Danimarka Eğitim Sistemlerini, amaç ve yapı boyutlarıyla, bir karşılaştırmasını yapmaktır. Bunun için başlangıçta, Danimarka Eğitim Sistemi, ilgili bilgilerinin biliniyor olduğu sayılılarıyla, karşılaştırılmasına girilmiştir.

Resmi adı Danimarka krallığı Batı Avrupa'nın orta kesiminde, kuzeye doğru bir çıkıntı oluşturan Jutland yarımadasının kuzey kesimi ile bir dizi adayı kaplayan küçük ülke. Krallığa bağlı özerk deniz aşırı topraklar •: >lan Grönland (2.175.600 km²) ve Frøe adaları (1.399 km²) dışında 43 080 km²'lik bir alanı kaplar. Başkenti Kopenhag'dır (Ana Britanika, s. 590).

1985 yılı verilerine göre Danimarka'da doğum oranı % 10,6 ve ölümler oranı % 11,4'dür. Nüfustaki bu hızlı azalışı güney Avrupa ülkelerinden gelen geçici işçiler dengeler.

AT üyesi olan Danimarka'da büyük ölçüde imalat sanayisi ile hizmet ve bankacılık sektörlerine dayanan karma bir ekonomi yürürlüktedir. Oldukça yetersiz doğal kaynaklarına karşın, yaşam düzeyi bakımından dünyada ilk sıralarda yer alır. 1984 yılı verilerine göre gayri safi milli hasılatı (GSMH) 57,7 milyar ABD doları, kişi başına düşen milli gelir ise 11.290 / ABD dolarıdır.

Eğitim ve öğretimle ilgili kurulların büyük bir kısmının amaçları, müfredat ve öğretim kılavuzları, ilgili bakanlık, genellikle de. Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenir. Bununla birlikte, belediyeler de, bölgelerdeki okulların programlarında düzenlemeler yapma yetkisine sahiptirler.

Zorunlu eğitim yasal ölçüler izlenerek yapılır. 18 Mayıs 1937 tarihli Halk Okulları Kanunu ve sonraki değişiklikler Folkskole'de eğitim için yasal bir temel sağlamıştır. Temel okul (Hovedskole) yedi veya sekiz yıla sınırlıdır. Ancak dokuz veya on yıla kadar sürebilir. Okulun amacı çocukların yetenek ve becerilerini artırmak ve geliştirmek, karakterlerini güçlendirmek ve yararlı bilgiler vermektir. Kanun zorunlu eğitim ve onun yönetimi için bütçe alanlarını kapsar. Kanun ayrıca öğretimin geliştirilmesini sağlayan düzenlemeler içerir (World Survey of Education, s. 392).

12 Temmuz 1946 tarihli özel okullar yasası ve sonraki düzenlemeler, ev eğitimi ve özel okullar için koşullar getirmiştir. 7 Haziran 1958 tarihli se

* Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi

yasası (Gymnasieloven) ve sonraki düzenlemeler Gymnesieskole için kurallar ve amaçlar taşır, öğretim ile sınavları içerir. Yasa daha çok Gymnesieskole'nin denetimi için düzenlemeler ile uğraşır ve lise diploması için seçmeli derslere yer verir. Yasa aynı zamanda Gymnesieskole'de öğretmenlerin tayinini belirten hükümet düzenlemelerini içerir.

Danimarka Eğitim Sisteminin Amaçları

Danimarka Eğitim Sisteminde Temel Eğitimin amaçları şunlardır:

- a) Çocuklara, liberal eğitimin karakteristik yapısına uygun bir eğitim verilecektir.
- b) Eğitim kalkınma çabalarına destek olacaktır.
- c) Çocuklara ahlaki değerler kazandırılacaktır.
- d) Çocuklara Hristiyanlık değerleri kazandırılacaktır.
- e) Çocuklara, insan yaşamının önemi kavratılacaktır.
- f) Çocuklara, evine sevgi, yurttaşlık ve anayurda saygı öğretilecektir.
- g) Çocuklara, arkadaşlarının (başkalarının) his ve duygularına, fikirlerine saygı öğretilecektir.
- h) Çocuklara, İskandinav halkına yakınlık duyguları kazandırılacaktır.**

Lisenin (Higher Secondary School) amaçları ise şunlardır.

- a) Liberal eğitimin devamını sağlamak.
- b) Üniversite eğitiminin temellerini öncelikle vermek.
- c) Gençlerin okula devamını sağlamak.
- d) Zorunlu öğretimdeki (Temel eğitimdeki) bilgileri sağlamlaştırmak ve pekiştirmek.
- e) Öğrencilere toplumun bir üyesi olmalarının önemini kavratacak bilgiler vermek.

Okul Öncesi Eğitim:

Danimarka'da 5 ve 6 yaşlarındaki çocuklara isteğe bağlı olmak üzere, okul öncesi eğitim olgnağı sağlanmıştır.

Danimarka'da 3 ve 4 yaşlarındaki çocuklarda çok sayıdaki bakım evlerine gitmektedir.

İlköğretim (F&Ikeškole):

Danimarka'da ilköğretim zorunlu ve parasızdır.

Öğrencilere ders materyali ile araç gereçleri ücretsiz olarak verilir. İlköğretim yedi yıllık bir süreyi kapsar. İlköğretime öğrencilerin baskıma yaşı 7'dir. Eğitim dili Danca'dır. Akademik takvim Eylül ile haziran cı/ları arasında 200 iş gününü kapsayan bir dönemden meydana gelir.

Zorunlu öğretim çağı 7-14 yaş arasındır. Gönüllü olarak üç yıl daha <: klenbilir. Altıncı yılda öğrenciler çeşitli gruplara ayrılabilir, değişik kor jları seçmeleri için sekiz, dokuz, onuncu yıla izin verilir (VWorld Surve- of Education.s. 394).

Çocuklar 1. ile 5. sınıf arasında, okuma-yazma, yaratıcılık, sanal ve müzik, 4. 5. ve 6. sınıflarda dikişçilik, marangozluk ve eve ait bilgileri irası ile öğrenirler. 3. ile 9. sınıf arasında tarih öğrenirler. 3. ile 7. sınıf arası ıda geometri ve biyoloji, 8. ve 9. sınıfta çağdaş bilgileri öğrenirler.

Öğrenciler 5. ile 9. sınıflarda İngilizce ve 7. ile 9. sınıflarda fizik ve kimya okurlar. Almanca 7. ve 9. sınıflarda öğrencilere seçmeleri için önerili Bu çağda çocuklara emniyetli bir şekilde zorunlu eğitim içinde c isel eğitimde verilmektedir. Ayrıca öğrencilere, mesleki rehberlik, sağlık eğitimi, yaygın uyuşturucu ve sarhoş olma bilgileri verilmektedir (Fachleet Denmark.s. 1).

Danimarka eğitim sisteminde ilkokullar yerel okul niteliğindedir.

Danimarka'da ilkokul ve ortaokuldaki öğretmenler zorunlu öğrenimdeki öğrencilerin seviyelerini, onların öğrenim çağlarını ve öğretim ilkelerini bilirler. Öğretmenler bir veya daha fazla özel alan bilgisini kullanırla . 1. ve 2. sınıflarda normal olarak sadece iki öğretmen vardır. Bunlardan biri, Danca (anadil) öğretmeni, diğeri öğrencileri evlerine getirip götürten (home-room) öğretmendir. Veliler ile ilgili ilişkileri sürdürmek ve sınıf içindeki sosyal ilişkilerin akıcı olmasını sağlamak ev öğretmenin sorumluğundadır (Facheet Denmark, s. 2).

Ortaöğretim:

Yedi yıllık ilkokul öğreniminden sonra en önemli seçimlik dersler 8. ve 9. sınıflar için İngilizce, Almanca, ev ekonomisi, el sanatları, daktilo ve tarımdır.

Ortaokulda, Danimarka dili ve el yazısı, İngilizce, Almanca, aritmetik ve matematik, din, tarih, coğrafya, biyoloji, fizik ve kimya, resim, müzik el sanatları, ev ekonomisi ve beden eğitimi konularında eğitim veilir. Öğrenciler teknik derslerle, ek matematik ve fen dersleri alırlarlon, teknik olmayan derslerde ikinci yıl latince ve üçüncü yıl Fransı, ca öğrenirler (The Encylopedie of Education, s. 44).

iki yıllık ortaokulu bitiren her öğrenci bitirme sınavlarına girerek başarılı olduğu takdirde liseye gider.

9. veya 10. sınıfta olan herkes final sınavlarına girebilir. 8. sınıfta öğrenci özel olarak sınavlara girebilir. Zorunlu olmayan sınavlarda doğa bilimleri ve mesleki bilgileri içine alan testler uygulanır (Fatcheet Denmark, s. 3).

Modern programları izleyen Realafdeling okulları 14-17 yaş arasındaki çocuklar için 3 yıllık okullardır. Bunlar final sınavlarından sonra ikinci bir sınavla öğrenci kabul eden okullardır. Bu okulların genel ve teknik bölümleri vardır. Öğrencilerin üç yıllık çalışmadan sonra sınavdan (Realeksamen) geçmesi gerekir. Bu sınavlara giriş numarasını eğitim kurumları ayrıca verir. Hovedskole ile Realafdeling arasında yatay geçiş vardır. Ancak liseye sadece realafdeling okulunu bitiren öğrenciler gidebilir.

Liseler (Gymnosie):

Üniversiteye öğrenci yetiştirmeyi amaçlayan liseler Danimarka'da üç yıldır. Liselerdeki dersleri iki bölümde incelemek yararlı olacaktır. Birinci; ileri dil dersi, ikincisi ileri matematik ve fen dersleridir. Ayrıca din dersi Danca, Almanca, Fransızca veya Rusça, klasik uygarlık. Tarih, sosyal bilimler, sosyal çalışmalar, coğrafya, biyoloji, beden eğitimi seçme dersleridir. Dil dersi, modern diller, klasik dil dersi sosyal bilim bölümlerini temel derslerdir. Matematik bölümü için ise, matematik, fizik, sosyal bilim ve biyoloji temel dersleridir. Danca dili dersinde öğrenciler yalnızca gramer, yazılı ve sözlü anlatım ile ulusal kaynaklardan tarih çalışırlar. Bunun yanında ayrıca Norveç ve İsveç kaynakları araştırılır ve Danca'yı 2 tercüme yapılır (The Encyclopedie of Education, s. 44).

Meslek Eğitimi (Vocational Educational):

Tarımdan endüstriye geçiş yapan bir ülke olarak Danimarka'da, mesleki ve teknik eğitime büyük önem verilmektedir. Mesleki eğitim ve öğretim planlanmasından ve kontrolünden Eğitim Bakanlığı bünyesinde bulunan Mesleki Eğitim ve Öğretim Müdürlüğü sorumludur. Meslek okulları sanayi ve ticari kuruluşlarla işbirliği halinde çalışmaktadır. Mesleki eğitimi sistemi, mesleki öğretim ve ileri teknik ile ticari eğitim olmak üzere iki bölüme ayrılır. Mesleki öğretim programları 33 farklı kategoriden meydana gelir. Uygulama-teori programları, çıraklık eğitimi ve teknik ticaret eğitimi (eğitim sonunda diploma verilir). Mesleki öğretim 8 meslek alanına ayrılır. Bunlar 2-4 yıl süreli 200 farklı kurstan meydana gelir. Birkaç istisnai durum dışında eğitimi teori ve pratik bütünleştirilmiş şekilde (sand-

viç kursları) sürdürülür. Meslek okullarının finansmanını devlet karşılar. Öğrencilerin uygulama giderleri ise, ilgili firmalar tarafından ödenir (Erdoğan, s. 2).

Yükseköğretim (Higher Education):

Danimarka'da yüksek eğitim 1479 yılında kral I. Christian tarafından Kopenhag Üniversitesinde gerçekleştirildi. Reformdan sonra Batı Avrupa modeline göre üniversiteler daha dikkatli olarak yeniden donatıldı. 1788'de üniversitenin yeni fakülteleri öğretime açıldı. 1754'de Danimarka krallığına bağlı harp akademeleri öğretime başladı. Danimarka'da baştan başa ondokuz yerde yükseköğretim tesis edildi.

1829 yılında Danimarka'da Teknik Üniversite açıldı. Öte yandan yükseköğretimde 4 enstitü öğrenime açıldı. Krallık veteriner ve tarımsal (zirai) kolej 1856'da, Danimarka krallık konservatuarı 1867'de, Kraliyet dişçilik koleji 1888 ve Danimarka krallığı eczacılık okulu 1892'de açıldı. Krallık veteriner ve tarımsal (zirai) kolej 1856'da, Danimarka krallık konservatuarı 1867'de, Kraliyet dişçilik koleji 1888 ve Danimarka krallığı eczacılık okulu 1892'de açıldı (The International Encyclopedia of Higher Education, s. 1252).

Yirminci yüzyılda gittikçe artan öğrenci sayısı üniversite istemini arttırdı. Danimarka yükseköğretimi bilimsel ve teknik eğitim şeklinde düzenlendi. Jutland Üniversitesi 1928 yılında belediyeye ait bir yerde eğitim kapılarını açtı. Beş yıl sonra özel yerel fonların yerine devlet fonlarından giderler karşılanmaya başlayınca 1934'de resmi adı Aarhus University olarak değiştirildi. 1964'de 3. üniversite olan Odense Üniversitesi Eylül 1966'da işlemeye başladı. Altı yıl sonra Merkez Roskilde Üniversitesi de, üniversitelere katıldı. 1970'de üniversite merkezi Ribe-Esbjerg ve 1974 Alborg'da üniversite merkezi oldu.

1960'dan sonra halkın zengin ve büyük bir bölümü elit, akademik, bilimsel, mesleki eğitime eğilim göstermektedir (The International Encyclopedia of Educational, s. 1253).

EĞİTİM SİSTEMİNİN YAPISI

İlk ve Ortaöğretim:

Danimarka'da her okul baş öğretmen veya bir müdürün yönetimi altındadır. Okullara yapılacak yardım Eğitim Bakanlığı müfettişleri ve yerel öğretmen örgütlerinin teklifleriyle yapılır.

Eğitim genellikle Eğitim Bakanlığının yetkisi altındadır, Kültür Bakanlığı Güzel Sanatlar Akademisiyle, Müzik Akademisi ve Kütüphanecilik Koleji ile meşgul olur. Tarım Bakanlığı Tarım ve Veterinerlik Koleji ile ilgilenir.

Eğitim Bakanlığı üç kısma ve dört müdürlüğe ayrılmıştır. Üç kısmın içeriği, tüm müdürlüklerin ortak idari konuları, faaliyet binaları ve binaya para yardımı ile yüksek eğitim ve yabancı ülkelerle ilişkiler. Dört müdürlük: İlkokul-ortaokul, öğretmenlik kolejleri, liseler-gençlik ve yetişkin eğitimi, mesleki eğitim. Her bir müdürlük, yönetim ve eğitim müdürlüğüne ayrılmıştır. Müfettiş ve eğitim müşavirleri yarım gün çalışırlar.

Bölgesel eğitim yönetimi; ilk ve orta okullar, gençlik okulları, okulönce eğitim kurumları, gençler ve yetişkinler için boş zaman eğitimi ile ilgilenenler, okul müdürlüğü, beş üye ile başkan, her bölgedeki eğitim müfettişleri beğenilen okul planları ve tüzükleri, tayin edilmiş öğretmenler ve onların kararlaştırılmış maaşlarından yerel eğitim yönetimi meydana gelir. Bu müdürlük ayrıca yerel alanlarda bina faaliyetleri için plan ve hesapları inceler uygun görür (onaylar).

Yükseköğretim

Danimarka yüksek eğitim sistemi Eğitim Bakanlığı tarafından yönetilmesine karşın her üniversite veya kuruluşu kurum özerktir. 1960'lar kadar Kopenhag ve Arhus'da olgunlaşmış iki üniversite vardı. Bunun yanında Odense'de tıp fakültesi ve insanlık (Humaniter) Bilimleri mevcuttu. Odense zamanla olgunlaşmış bir üniversite oldu. Beş fakültenin herbiri (İlahiyat, Hukuk, Politika Bilimi, Tıp, Felsefe ve Matematik bilimler) başlıca, lisans, master, doktora derecelerini vermeye başladı.

Üniversitelere ilave olarak, veterinerlik, tıp, tarım, ekonomi ve iş idaresi, eczacılık, dişçilik, güzel sanatlar, müzik, mühendislik, sosyal bilimler ve eğitim konularında enstitüler vardır.

Kopenhag Üniversitesi Konsistorium denen hükümet kurumu tarafından yönetilir. Bu kurum rektör, rektör yardımcısı, beş fakültenin dekanı ve 15 seçilmiş profesörler oluşur. Rektör ve rektör yardımcıları iki yıl için seçilir. Kopenhag ve Arhus Üniversitelerinde öğrencilerden oluşan seçilmiş öğrenci konseyi vardır. Bu konsey öğrencilerin sorunlarının çözümü için resmi temsil organıdır. Öğrencilerin büyük bir kısmı Hukuk, Tıp, İlahiyat, Eğitim konularında mesleki çalışmalara hazırlanırlar.

*DANİMARKA EĞİTİM SİSTEMİ İLE
TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNİN KARŞILAŞTIRILMASI*

1 - Danimarka'da okulöncesi eğitim kurumları ve çocuk bakım evleri bir hayli yaygın durumdadır. Türkiye'de ise çocuk bakım evleri ve okul öncesi eğitim kurumlarının sayısı oldukça sınırlıdır.

2 - Danimarka'da zorunlu öğrenimde okullaşma oranı % 100'dür. Türkiye'de çeşitli önlemlere rağmen bu oran sağlanmış değildir.

3 - Danimarka'da zorunlu öğrenim 7 yaşında başlar ve 7 yıl sürer. Türkiye'de zorunlu öğrenim çağı 6 yaşında başlar ve 5 yıl sürer (İlkokul Yönetmeliği, s. 3).

4 - Danimarka'da zorunlu öğrenimde ikili öğrenim şeklinde bir uygulamaya kaynaklarda rastlanmazken, Türkiye'de şehir, ilçe ve kasabalarda ikili öğretim uygulamaları yaygındır.

5 - Danimarka'da zorunlu öğretim düzeyinde, yerleşim birimlerinde okul ve öğretmen yokluğundan söz edilmezken, Türkiye'de yerleşim birimlerinin dağınıklığı, öğretmenlerin ücretlerindeki düşüklük nedeniyle okulsuz köyler, öğretmensiz okullar vardır.

6 - Danimarka eğitim sisteminde, sınıfta kalma gibi bir uygulamaya kaynaklarda rastlanmazken, Türkiye'de ilkokul ve özellikle ortaokul ve lise düzeyinde sınıfta kalma büyük maddi ve manevi kayıplara yol açmaktadır.

7 - Danimarka eğitim sistemi genel olarak yatık bir örgüt modelini andırırken, Türk Milli Eğitim Sistemi dik bir yapıya sahiptir.

8 - Danimarka eğitim sisteminde yerel yönetimlerin ve okul komisyonlarının büyük yetkileri varken, Türk eğitim sisteminde yerel yönetimlerin ve okul aile birliklerinin eğitim öğretim üzerinde herhangi bir yetkisi yoktur.

9 - Danimarka'da zorunlu öğrenim çağının sonuna doğru öğrencilere cinsel eğitim verilmektedir. Türkiye'de ise bu konu hala tabu sayılmaktadır.

10 - Danimarka'da zorunlu öğrenim ve ortaokuldan sonra öğrencilerin çoğu meslek eğitimine yönelmekte ve genel liselere gidenlerin sayısı son derece azdır. Türkiye'de ilkokuldan sonra öğrencilerin büyük bir bölümü kendi yazgıları ile başbaşa bırakılmaktadır.

11 - Danimarka'da eğitim sistemi hiçbir öğrenciyi 17 yaşına kadar eğitim kurumları dışına bırakmamaktadır. Türkiye'de ilkokuldan sonra öğrencilerin büyük bir bölümü kendi yazgıları ile başbaşa bırakılmaktadır.

12 - Danimarka'da liseye öğrenciler sınavla alınmakta, Türkiye'de lise sadece meslek liselerinin bazısına sınavla öğrenci alınmaktadır. Genel liseler sınavsızdır. Oysa Danimarka'da meslek okulları sınavsız, genel liseler sınavla öğrenci almaktadır.

13 - Danimarka'da genel liselerden mezun olanlar bitirme sınavından sonra yükseköğretim kurumuna gider. Türkiye'de liselerde bitirme sınav yoktur. Ancak üniversiteye giriş sınavlarıdır. Aynı zamanda üniversiteçi önünde yığılma vardır.

14 - Danimarka'da üniversiteler ayrı ayrı özerktir. Genel koordinasyon Eğitim Bakanlığınca sağlanmaktadır. Türkiye'de bu görevi Yüksek Öğretim Kurumu yapmaktadır.

15 - Danimarka'da üniversite organları seçilerek göreve gelirler. Türkiye'de üniversite organları atamayla göreve getirilir.

Sonuç

Danimarka eğitim sistemi ile Türk eğitim sistemi arasında herhangi bir benzerlik olmadığı söylenebilir. Danimarka ekonomisi gibi, eğitim sistemi de bir hayli gelişmiştir. Türkiye ekonomisi gibi, eğitim sistemi de kalkınmakta olan bir ülkedir. Yakın bir zaman sonra Türkiye Avrupa **topil - Rjğuna** katıldığında topluluk üyesi olan Danimarka eğitim sistemi ile benzeyen yönleri olabilecektir.

KAYNAKÇA

- Ana Britannica Ansiklopedisi. Cilt, 1988.
- DİE. *Milli Eğitim İstatistikleri 1986-1987*. Ankara, 1988.
- Erdoğan, Ahmet. *Danimarka ve İsveç'te Eğitim*. Ankara, MEGSB yayını, 1988,
- Kocaoluk, Mehmet Şükrü. *İlkokul Yönetmeliği*, İstanbul, 27 Ağustos 1987 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan metnin foto ofset baskısı, 1987.
- MEGSB. *Cumhuriyet Döneminde Sayısal Gelişmeler 1923-1988*, Ankara, 1988.
- Royal Danish Ministry of Education. *Studying in Denmark*. Kopenhagen, 1987.
- Royal Danish Ministry of Foreign Affairs. *Children's Culture in Denmark*. Kopenhagen, 1981.
- Factsheet Denmark*. Kopenhagen, 1983.
- The Authors are Employed in the Ministry of Education*.
- FactSheet Denmark*. Kopenhagen, 1984.
- The Encyclopedia of Education*. Cilt 2, The McGraw-Hill Company The Free Press.
- The International of Higher Education*. Cilt 3, Jossey Bass Publishers, San Francisco, Washington, London, 1978.
- Toprak. Türkan. *Türkiye'de Eğitim ve Öğrenci Başına Öcenek Dağılımı*. Ankara, 1978.
- Unesco. *World Survey of Education "Educational Policy Legislation and Administration"* W. Paris, 1991.